

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

310. Ad quem forum pertineat crimen vsurarium? Et an hæc causa sit mist
fori? Ex part. 9. tractat. 9. & Misc. 4. res. 15.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76442](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76442)

dub. 45. n. 1. & 2. cum Emmanuele Sà verb. usura, n. 15. & nouissimè Ioannes de Heuia in suo labyrin. commer. lib. 2. c. 1. n. 37. vbi sic asserit: Del delicto de la usura non solo puede conozer el Iuez Ecclesiastico, sino tambien el seglar, por ser mixti fori. Y proceder no solo en quanto à la question del hecho, si se cometio, ò no, la usura, sino tambien en quanto à la question del derecho, si el contrato es vsurario, ò no. Idem etiam docuit in Curia Philippica, p. 3. §. 9. n. 27. & ante illum Rodericus de ann. reddit. lib. 3. q. 3. n. 122. cum multis aliis Iurisconsultis.

2. Sed meritò contrariam sententiam tenuit Salonijs in 2. 2. tom. 2. q. 78. art. 3. contr. ult. vbi ita ait [Verior, & cõmuniõ DD. tam Theologorum, quàm Canonistarum sententia docet, vbi fuerit apertum contractum aliquem vsurarium esse, huiusmodi delictum esse mixti fori, ita vt sit locus præuentioni; postèque huius delicti reum, vbi non vertitur in dubium, illum commississe vsuram, tam ex mandato Iudicis Ecclesiastici, quàm sæcularis, compelli ad restitutionem vsurarum, si quas acceperit, & ratione illius delicti puniri. Vbi res verò dubia fuerit, & anceps, vtrumque pertinet ad Ecclesiasticum Iudicem, & declarare, an contractus ille in iudicium Ecclesiæ tanquam suspectus de usura vocatus vsurarius sit, & reu, si in labem iniquitatis vsurariæ incidit, ad restitutionem compellere, & punire. Quæ omnia communi vlti Tribunalium Ecclesiastici, & sæcularis obseruantur.] Ita Salonijs, cuius sententiam amplexi sunt etiam Layman in Theol. mor. lib. 4. tr. 5. c. 2. n. 8. & 9. Azorius p. 2. li. 3. c. 5. §. 3. Ragucius in lucerna Parochorum, tit. de Resur. q. 2. 19. Michaël de Palatio lib. 4. contr. ult. c. ult. Cardinalis Tuschus tom. 8. §. usura. concl. 357. n. 19. Clarus §. fin. q. 37. Reginaldus in praxi, tom. 2. lib. 23. c. 9. sect. 1. n. 93. in fine, & Bonacina de contr. disp. 3. q. 3. punct. vlt. n. 2. Martha de iurisdict. p. 2. c. 7. n. 11. ita asserens. [Alia causa est, cur usura dicatur crimen Ecclesiasticum, nempe, quòd, licet dum de punitione agitur, & questio est facti, pertinet potius ad laicū, quam ad Ecclesiasticum Iudicem, quando tamen questio est iuris, hoc est, quando inquiritur, num contractus sit vsurarius, propriè pertinet ad Iudicem Ecclesiasticum de ea cognoscere.] Ita ille. Et hanc sententiam docuit etiam ex Panormitano Syluest. ver. usura, 9. in princ. Scaccia tr. de commer. §. 7. gloss. §. num. 81. vbi ita ait: [Conclude ex horum omnium casuum distinctione, & resolutione, quod cognitio, an contractus sit vsurarius, pertinet ad Iudicem Ecclesiasticum, & non ad sæcularem, vt notauit Card. Turrecremata in c. quid dicam, sub n. 5. verb. ad tertium. 14. q. 4.] Ita Scaccia. Vide etiam Bobadillam in Polit. tom. 1. lib. 2. c. 17. n. 40.

RESOL. CCCX.

Ad quod forum pertineat crimen vsurarium?

Et an hac causa sit mixti fori? Ex part. 9. tract. 9. & Misc. 4. Resol. 15.

Sup. hoc in
Ref. præte-
rita.

§. 1. **A**D hoc dubium sic respondet nouissimè Pater Wadingus tract. de Contract. disp. 14. §. 1. Postquam Romani Pontifices tam multa constituerent contra vsurarios, opinati sunt plerique Canonistæ, hoc crimen esse fori Ecclesiastici, & non sæcularis. Sed Couarruias lib. 3. var. cap. 3. efficaciter probat hoc crimen ex natura sua esse mere sæculare, sicut est homicidium, furtum, & similia. Addit autem propter rationem dub. præced. deductam, Ecclesiam prudenter ad se traxisse, quando Principes sæculares videbantur existimare vsuras moderatas esse

se licitas, sed postquam omnes vbique Principes Christiani suis legibus veterant vsuras sub seuera pœna, cessare causam prohibendi Principibus huius criminis cognitionem, siue faciendi illud fori Ecclesiastici. Canonistas autem, qui senserunt esse fori Ecclesiastici, ad illud tempus respexisse, quo non erant prohibita serio à Regibus, & supremis Principibus, nec punita vsuræ à Republica, & idè ex natura rei spectat cognitio criminis vsuratum ad Laicum Iudicem. Couarruias supra, Syluester ver. usura 9. Molina disputatione 333. Probat, quia est crimen merè sæculare sicut homicidium, fraus, aut iniustitia commissa in venditionibus, & contractibus, nec est ratio, cur Laicus, qui potest cognoscere, an Titius iniuste agat non reddendo pretium, aut vendendo carius; non possit cognoscere an iniuste pactus sit de Auctario reddendo vltra sortem, quia vtrumque est iure naturæ verum, & neutrum est spirituale, vel spirituali annexum. Secundo, est penè generalis praxis, vt vsuræ à Principibus sæcularibus, & cognoscantur, & castigentur aliis pœnis, quas in suis legibus designant. In Bohemia, & in Germania obseruauit, quoad pœnas non spirituales non se immiscere huic cognitioni Ecclesiasticos iudices inter Laicos. Et Gailius lib. 2. obseruat. 4. §. 5. & 7. in Imperio id seruari animaduertit. Et Ioannes Baptista Lupus in tractatu de usur. ad finem, dicit opinionem verissimam, & in praxi receptam, maximè Florentia. De Ciuitatibus multis Italiae testis est Menochius de arbitrio iudicis casu 398. num. 44. & alij de alijs locis. Tertio Principes sæculares, quando crimini non merè spirituali constituerunt pœnam suo fisco præsertim applicandam (vt factum est in prohibitione vsurarum) non permittunt ad Iudices Ecclesiasticos deuoluji causam. Vnde tandem concludo, quando non agitur de pœnis Ecclesiasticis incurendis, Iudicem Laicum hic se interponere: quando verò controuersia est de sepultura Ecclesiastica; & similibus, quæ ad solam Ecclesiam spectant, iudicem Laicum non se debere interponere. Hucusque Wadingus.

2. Sed hæc opinio est prorsus reiicienda, & de directo pugnat contra Ecclesiasticam immunitatem. Dico igitur, quòd licet crimen vsuratum pertinere ad solùm iudicium Ecclesiasticum asserat Glossa in Summ. 11. quæst. 1. & Glossa 1. de offic. ordin. & Glossa in Clement. 2. verb. vsura, de iudic. Secundo quam Laicus non est iudex competens, nec dissentit. Iul. §. ult. q. 37. n. 2. vers. Quare igitur: præsertim quando est Questio iuris super vsura, puta quando requiritur sit ne contractus vsurarius, licet quando vsuræ repetuntur credat laicum esse Iudicem competentem, iuxta Bald. in l. Quoriam, circa fin. Cod. de iudic. quamuis absolute Bald. sibi parum constans dicat in dist. 1. Quoties, col. 2. versic. Tu dic, esse hoc crimen vsuræ merè Ecclesiasticum, & in consilio 443. in fine, vol. 3. Bartol. in l. Titia, num. 7. ff. solut. matrim. Corru. cons. 227. viso processu, vol. 3. Laurent. de Rodolph. tract. de vsuris, quæst. 114. & secundum hanc partem non potest iudex Laicus de hoc crimine inquirere, secundum Ioan. Andr. in cap. Peccatum. col. 8. & 9. de regul. in lib. 6. Bald. in l. Improbum, versic. Credo glossam verum dicere, Cod. ex quib. caus. infam. irrogetur. Tamen ego puto his non obstantibus esse crimen mixti fori, quando agitur de questione facti; si verò agatur de questione iuris pertinere ad solùm iudicem Ecclesiasticum. Et ita docet contra Couarruiam nominatim Ioseph Vela in c. 1. de offic. ordin. part. 1. num. 71. Michaël Agia de exhibendis auxiliis, fundam. 17. Præfatio de Repub. Christ. tom. 1. lib. 2. dispart. 4. §. 21. Valboa in cap. cum sit generale success. leg. de foro compet.

De Immunit. Eccles. Resol. CCCXI. &c. 255

comper. §. 3. *Martha de success. leg. par. 2. c. 7.* An falsus de iur. par. 2. tit. 9. c. 12. & alij communiter; vnde reprobandus est, vt dixi, *Wadingus loco citato.* Sicut reprobandi sunt etiam, vt optimè aduertit *Vela vbi supra*, aliqui asserentes crimen vsurarum esse mixti fori in ordine ad Iudicem Laicum, etiam si agatur de quaestione iuris.

3. Nota tamen, quòd quando dicitur crimen vsurarum cum agitur de quaestione iuris, pertinere ad Ecclesiasticum, intelligendum esse de iure obscuro, & opinionibus obruto, argumento textus, & quod ibi *Glossa*, & *Doctores notant, in cap. cum dilectum, §. 8. de consuetudine*, non verò de iure claro, quo videlicet aperte fuerit contractus, vt vsurarius damnatus: nam cum id ius cuitari nequeat, ex regula *l. ornamento 37. alias 39. ff. de auro, & argento legato*: in hoc sanò casu etiam secularis iudex mixtam cum Ecclesiastico iurisdictionem habet ad cognoscendum, & iudicandum de contractu secundum illud Ius, circa cuius intellectum nihil noui videtur atgere, sed ipsum per se certum, ac exploratum detegere, argumento legis hæredes palam 21. ff. de testamentis, i. adeo 7. §. videtur, ff. de acquirendo rerum dominio. Id quod secularibus iudicibus prohibuit non est, vt probat *Peguera decis. 30. crimin. num. 23.* Et ita ex multis docet *Vela*, & *Agia locis citatis.* Sed ego de hoc alibi.

RESOL. CCCXI.

An Principes saeculares possint ex iusta causa dare Iudais postquam licentiam exercendi vsuras absque Pontificis auctoritate? Ex part. 9. tract. 9. & Misc. 4. Ref. 14.

§. 1. **A**ffirmatiuam sententiam docet *Nauarrus, consil. 33. & 34. de vsuris*, & nouissimè *Pater VVadingus tract. de Contr. disp. 5. dub. 13. num. 1.* Probatur ratione, quam affert *Nauarrus supra*, permittere vsuras non est intrinsecè malum; alioquin Romanus Pontifex, nec in suo Statu posset eas permittere, nec aliis dare facultatem permittendi: ergo tantum obstat prohibitio Ecclesiae, vel quod sit contra Canonem. Sed ad Canones benè respondet *Campegius, quæst. 49. in tract. de Dote*, & breuiter dici potest Canones non obligare Principes supremos cum magno Reipublicæ incommodo. Si ergo Princeps aduertat magnam esse in suo Regno necessitatem mutui, illudque non posse aliter haberi, quam permissione vsurarum, potest quantum iudicauerit necessarium hac in parte permittere, sicuti tolerat meretricis ad seruandam matronarum, & Virginum castitatem: nec in hac re potest per Ecclesiam impediri, vt diximus *disputat. 3. dub. 4. §. 2. numero 6.* cum de fide hæreticis seruanda egimus. Secundò est illa Praxis generalis per totum penè Orbem. De Italia testatur *Campegius supra*, de toto Imperio Romano res est certissima, quia vbique pene Iudæi tollerantur cum exercitio vsurarum. In Polonia sunt eorum multa millia: in ditionibus Regis Hispaniæ in quibus non sunt Iudæi, Christianus aliquis à Principe Supremo accipit potestatem scenebrem mensam habendi publicè. In Belgio obseruauit, quòd quamprimum erigitur in aliqua Ciuitate Mons pietatis, cogatur vsurarius abire; quia non est Reipublicæ necessarius, cum mutuationi Mons sufficiat. Ita *VVa dingus.*

2. Sed ego contrariæ sententiæ adhareo. Vnde Addit. ad dictum *Consil. 33. Nauarri* meritò contra illum insurgit, & asserit negatiuam sententiam esse *Tom. I X.*

communem, quam cum dicta Additione tenet *Malderus in 2. 2. D. Thoma, tract. 5. cap. 3. dub. 24. conclus. 7.* *Cardinalis de Lugo tom. 2. de Iust. disput. 25. sect. 11. num. 219. & 220.* *Wigers de Iust. tract. 5. cap. 6. dub. 23. num. 111.* vbi sic ait: Si in aliquibus locis iudicetur valdè necessarium propter multorum graues indigètiàs, vnde maiora mala timeantur, permittere vsuras, & vsurarij, qui scenus exercere parati sunt, non velint tamen mutuari, nisi permittatur ipsis actio contra mutuatarios, qui negarent soluere vsuras permissas, ac nisi his negetur actio ad repetendas solutas, vnde *Magistratus* quasi necessitetur ad faciendam eiusmodi permissionem vsurariis, vt possit succurrere necessitatibus subditorum, & auertere grauiora pericula à communitate: non foret contra Ius naturæ, si Magistratus, iuxta sua promissa, tunc concederet vsurariis actionem, & vrgetet mutuatarios ad solutionem, & non concederet eis actionem repetendi. Quamuis interim vsurariis talia permittere, & actionem concedere, & sic compellere mutuatarios, videatur fore contra Ius Canonicum. Quòd autem non sit contra Ius naturæ, probatur, quia Pontifex, vt testatur *Nauarrus consil. 33. de vsuris* cogit Christianos in statu Ecclesiastico Romæ, Anconæ, & Auenione ad soluendù Iudæis vsuras permissas: ergo ex rationabilibus causis cõcedere actionem vsurariis ad exigendas vsuras permissas, siue de quibus conuentum est, & ad illas soluendas compellere, non debet censerì esse contra Ius naturæ: neque enim dicendum, quòd ibi in illo facto erret & peccet contra Ius naturæ. Quare neque Princeps secularis sic faciendo peccabit contra Ius naturæ: quamuis, vt id licitè faciat, verius sit, quòd debeat accedere Pontificis dispensatio propter Ius Canonicum. Ita ille, cui adde, præter *Doctores citatos, Syluestrum verb. vsura. 9. quæst. 22.* & omninò videndum *Marquardum de Sufannis, in tract. de Iudæis, part. 1. cap. 11. num. 11.* vbi plures Iurisconsultos pro hac sententia adducit.

RESOL. CCCXII.

An index secularis possit punire laicum sub prætextu eius prohibitionis, etiam si habeat licentiam ab Episcopo in diebus festis laborandi? Ex part. 4. tractat. 1. Ref. 94.

§. 1. **N**egatiuè respondendum est, & ita declarauit *Sup. hoc supra in Ref. 216. ad medium.* sacra Cardinalium Congregatio sub his verbis. Cum Officiales Curie secularis Mutinæ prætendant, neminem posse in diebus festis vacare operibus seruilibus, etiam de licentia Episcopi, nisi eorum quoque licentiam obtineat, & laborantes absque eorum licentia, incidere in pœnas ab eis, contra non obseruantes dies festos, statutas. Episcopus petit vt declaretur, ad quem spectet huiusmodi licentiam concedere; & an si ipse præuia necessitatis approbatione aliquibus illam concesserit, possint prædicti Officiales eos punire. Sacra Congregatio Cardinalium Concil. Trid. interpretum censuit huiusmodi licentiam concedendi iuxta sacrorum Canonum præscriptum, ad Episcopos tantùm pertinere, non autem ad ministros saeculares, atque eos, qui diebus festis præuia Episcopi licentia operibus seruilibus vacauerint, nequaquam posse à iudicibus laicis quoquo modo multari, aut puniri, *Robertus Cardin. Vbaldinus, & hanc declarationem adducit Megalius consil. 97. n. 2. & Homobonus de Bonis in exam. Eccles. part. 3. tr. 15. c. 7. q. 17. resol. 3.* qui alios Doctores adducit pro hac firmanda sententia, quam iterum docuit nouissime